FOGLALKOZÁSOK.

Középeurópában találkozik Európa iparosodott része a tulnyomóan mezőgazdasági területekkel. A Kárpátmedencétől északnyugatra a Cseh-és Morva-medencékben, Sziléziában, Szászországban a bányász-és ipari népesség 40-50 százalékos arányra emelkedik az összlakosságban, a mezőgazdálkodásból élő lakosság pedig mindössze 20-30 szézalékot ér el. Ezzel szemben Ukrajnában s a Balkán félszigeten a mezőgazdálkodásból élő lakosság arányszáma eléri, sok helyen pedig meghaladja az egész lakosságnak 3/4 részét. Középeurópa magtáján, a Kárpátmedencán belül 62 % a mezőgazdasági lakosság arányszáma és közel 20 % az iparból és bányászatból élők aránya.

Az őstermelő és iparos lakosság mellett a kereskedelem és közlekedés, továbbá a közszolgálat és szabadfoglalkozás csoportjába szoktuk sorolni a többi lakosságot. Az előbbi csoportba tartozók arányszáma Középeurópa tájain 1-20 % között mozog, a második csoportba tartozóké 1-10 %.

A foglalkozási statisztikák nem ugyanazon csoportositás szerint készülnek minden országban, ezért összehasonlitásuk csak bizonyos hibahatáron belül lehetséges. A földmüvelő, bányász és iparos lakók különválasztása a legkönnyebb, már a többi foglalkozási ágaknál a különböző csoportositások zavart okoznak. Ez az oka annak is, hogy az "egyéb" és "ismeretlen" foglalkozásuak kategóriája a különböző országterületeken más és más. Feltünően nagy az ide sorozott lakosok száma az osztrák tartományokban, továbbá a Cseh-és Morva-medencében. Ha tisztán a foglalkozások sulyát akarjuk lemérni egy állam lakosságában, akkor csak a keresőket kell figyelembe venni és összehasonlitani. A foglalkozási statisztikák azonban nem mindig tüntetik fel a keresőket és eltartottakat foglalkozási ánganként külön és megfelelő csoportositásban, ezért a keresőket és eltartottakat együtt kellett kimutatnunk. Minthogy azonban a különböző tájakon a különböző foglalkozási ágakhoz tartozó lakosság szaporasága és igy a családok gyermeklétszáma nem egyforma, azoknak a foglalkozásoknak aránya, amelyeknek üzői között nagy gyermeklétszámu családok vannak, növekedik azoknak a rovására, ahol a gyermeklétszám családonként kevés, vagyis egy keresőre kevesebb eltartott esik, mint a másik csoportban. Ez általában a mezőgazdasági lakosság sulyát gyarapitja térképünkön a bányász és iparos, de különösen a közszolgálati és szabadfoglalkozásu rétegek rovására. A torzitás azonban igen csekély, térképünkön alig jut kifejezésre.

A foglalkozási megoszlás általában egybevág a népsürüség eloszlásával. Minél sürübb lakosságu egy területrész, annál magasabb a nem mezőgazdasági foglalkozásu lakosok aránya rajta. A gazdaságföldrajzi kutatások szerint Európában a legmagasabb nivójú mezőgazdálkodás km^2-ként legfeljebb 100 embert tud eltartani. Az ennél magasabb népsürüségü területeken tehát kényszerüen kell a lakosságnak más foglalkozásból megélnie. A térképen bemutatott egész középeurópai terület népsürüsége km^2-ként 1930 körül 85 fő. Az egész lakosságban a mezőgazdaságból élők arányszáma együttvéve 57 %-, ami azt jelenti, hogy területünkön km^2-ként átlag 49 ember él mezőgazdaságból, vagyis területünkön a mezőgazdaság mindössze félannyi embert tart el, mint Európa legfejlettebb mezőgazdálkodásu tájain. Az, hogy a mezőgazdálkodás egy-egy vidéken mennyi embert tud eltartani nemcsak a mezőgazdaság fejlettségétől függ, hanem a lakosság életnivójától is. Néhány jellemző adat: Szászországban és Sziléziában 52 mezőgazdasági foglal -

THE POPULATION BY EMPLOYMENT PER REGIONS.

(ABOUT 1930.)

KÖZÉPEURÓPA LAKOSSÁGÁNAK FOGLALKOZÁSI MEGOSZLÁSA TÁJEGYSÉGENKÉNT

Keresők és eltartottak

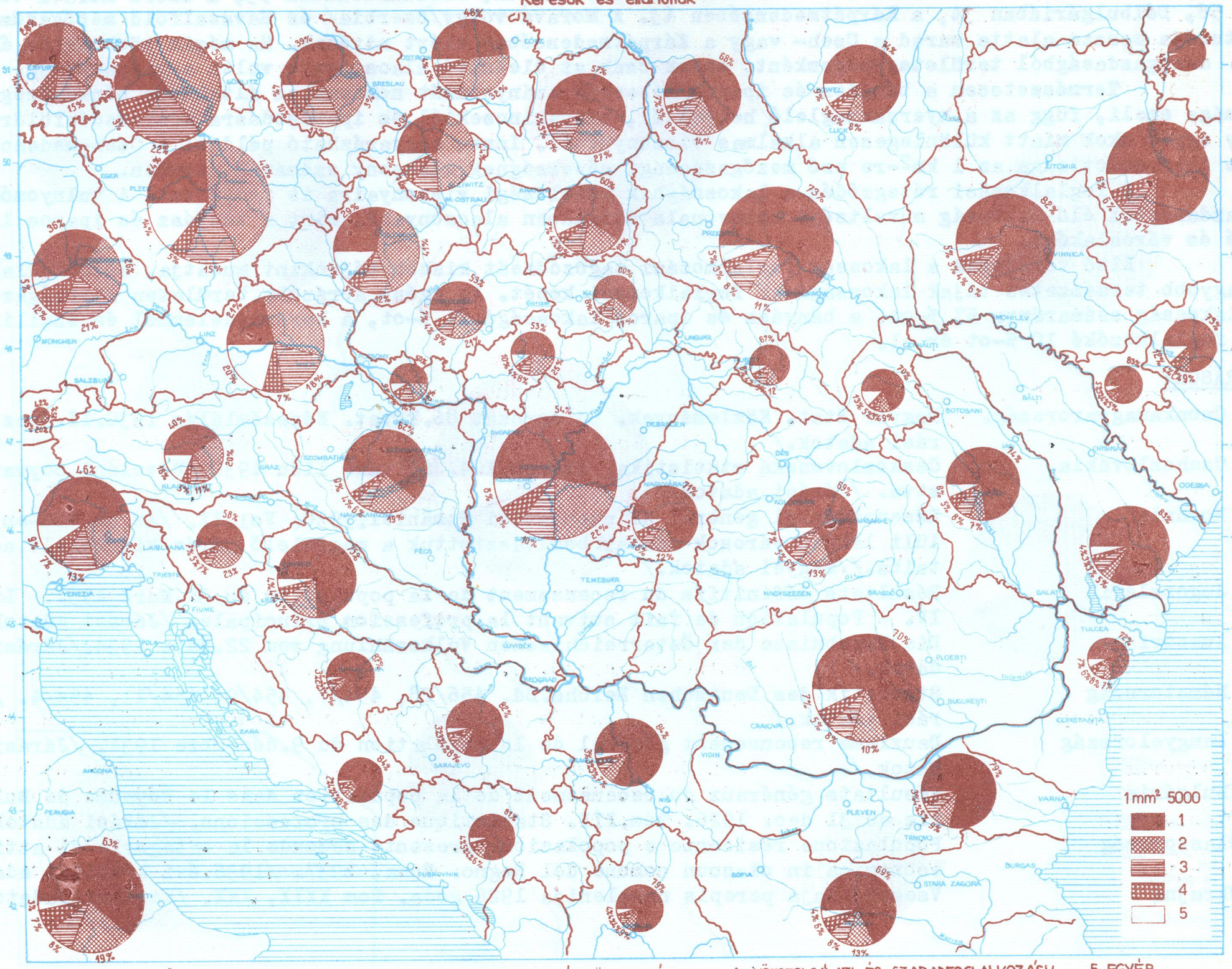

1. FÖLDMŰVES 2. IPAROS 3. KERESKEDELMI ÉS KÖZLEKEDÉSI 4. KÖZSZOLGÁLATI ÉS SZABADFOGLALKOZÁSÚ 5. EGYÉB

1. Agriculture. — 2. Industry. — 3. Trade and Communication. — 4. Public Service and Free Professions. — 5. Others and unknown.

kozásu ember élt 1 km^2 területen, a Cseh-Morva medencében 41, Besszarábiában 53, a szerb Morava völgyében 56, Délbulgáriában 34, a Kárpátmedencében 43. A Morava völgy/Szerbia/ és Havasalföld mezőgazdasági kulturája messze alatta marad a Cseh- vagy a Kárpátmedencében elért nivónak. Ha mégis több lakós él meg ott mezőgazdaságból területegységenként, ennek csak az életnivó alacsonyabb volta a magyarázója.

Természetesen a bányász és iparos népesség arányszámát nemcsak az általános népsürüség magassága emeli, függ az a nyersanyaglelő helyektől, bányakincsektől és iparosodásra közlekedésföldrajzi vagy egyéb okok miatt különlegesen alkalmas viszonyoktól. Innen magyarázható például a Cseh-medencének erős iparosodottsága az 1 km^2-re eső mezőgazdasági népességnek alacsony számával szemben.

A foglalkozási rétegződés a lakosságnak müveltségi viszonyaira is fényt vet. A tulnyomóan mezőgazdaságból élő lakosság müveltségi szinvonala általában alacsonyabb, mint a bányász és iparos lakosságé és városlakóké.

Első térképünk a lakosság foglalkozási tagozódását kisebb tájankint mutatja, második lapunk a nagyobb természetes tájak lakosságának foglalkozási képét. Az egész ábrázolt területen a mezőgazdasági lakosság számaránya 57 %-ot, a bányász és iparos lakosságé 21 %-ot, a kereskedelemmel és szállitással foglalkozóké 10 %-ot ér el.

FORRÁSOK:

1./ Csonkamagyarország. Magyar Stat. Közlemények. Uj sorozat 86.kötet. Népszámlálás 1930.II.rész./Járási adatok./

2./ Csehszlovákia. Československá statistika. Svazek 104. Sčitáni lidu 1930. Povoláni obyvatelstva. /Járási adatok./

3./ Románia Recensământul general al populației României.1930. Vol.IX. /Az 50.000-en felüli lakosu városok adatait beolvasztottuk a megfelelő járás kiértékelt adataiba.//Megyei adatok./

4./ Jugoszlávia Résultats définitifs du recensement de la population du 31.Mars 1931. Livre IV. - Population de fait suivant la profession principale. /Járási adatok/.

5./ Ausztria Die Ergebnisse der Österreichischen Volkszählung vom 22.März 1934./Járási adatok./

6./ Németország Statistik des Deutschen Reichs.Bd. 456/28, 454/7, 454/9, 454/11, 454/4. /Járási adatok./

7./ Lengyelország Deuxieme recensement général de la population du 9.décembre 1931. /Járási adatok./

8./ Bulgária Résultats généraux du recensement de la population dans le Royaume de Bulgarie au 31 dec. 1926. Tom.III. Statistique des professions. /Járási adatok/.

9./Olaszország Popolazione residente e popolazione presente secondo le categorie di attivita economica in ciascun comune del Regno. Roma, 1937. /1936.évi kerületi adatok/

10/Ukrajna Vsesojuznaja perepis naselenija 1926 goda. Tom XXIX, XXX. /Kerületi adatok/.

KÖZÉPEURÓPA LAKOSSÁGÁNAK FOGLALKOZÁSI MEGOSZLÁSA NAGY-TÁJEGYSÉGENKÉNT

Keresők és eltartottak

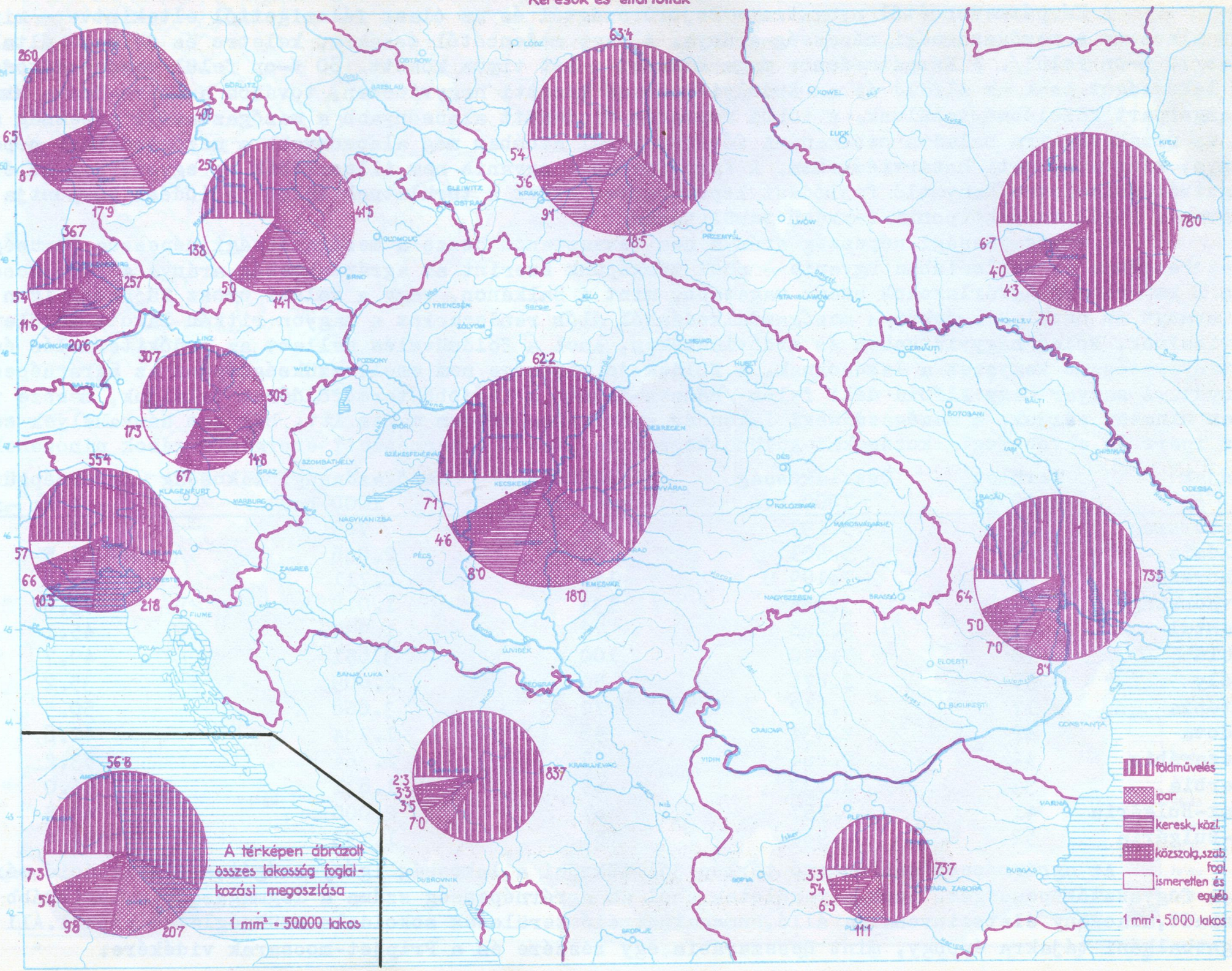

The circle drawn in the Adriatic Sea illustrates the distribution of population of the entire territory by employment.

MEZŐGAZDASÁGI NÉPESSÉG.

A Kárpátmedencétől nyugatra - Bejorországtól és az olasz félszigettől eltekintve - mindenütt alacsony a mezőgazdasági népesség aránya. A nagy medencétől északra, keletre és délre általában magas/70 %-on felül/. A Kárpátmedence maga átmenet a két tipus között. 80 %-on felül mezőgazdálkodásból élő lakosságot csak az Alföld és az Erdélyi-medence közötti hegyvidéken, továbbá a Dráva-Száva közén és a tengerpart közelében találunk. A többi részeken mindenütt alacsonyabb a mezőgazdasági népesség aránya és északnyugatra haladva csökken. A főváros körül azonban még alacsonyabb a mezőgazdasági népesség aránya, mint a nyugati határvidékeken. A Kárpátmedence ugyanis nem illeszkedik be egyszerüen az északnyugatról-délkeletre hanyatló fejlődési lépcsőzetbe, ennek a területnek külön fejlődési központja van a főváros körül és a központi fekvésü területeken.

A mezőgazdasági népesség aránya nem tévesztendő össze a mezőgazdasági népesség sürüségével. Szászországban és Sziléziában ugyanis - ahol térképünk szerint az agrárlakosság aránya a legalacsonyabb - az 1 km^2-re eső agrárlakosok száma magasabb, mint a Balkánon, vagy a keleti orosz tájakon. Igen magas arányt az összlakosságban a mezőgazdálkodásból élők rendszerint a nagyon ritkán lakott területeken képviselnek. Főleg hegyvidékeken és erdővidékeken, ahol a földmüvelés mellett az erdőkitermelés és állattenyésztés ad kenyeret a lakosoknak. A földek jó minősége nem emeli szükségképpen az agrárnépesség arányát. A magyar nagy Alföld déli felén /Bácska-Bánát/ a legjobb termőföldeket találjuk, messze vidékeken nincsen párjuk; a mezőgazdasági lakosság arányszáma mégsem magas itt, bár sem bányahelyek sem más - az ipart és egyéb foglalkozásokat különösképpen fejlesztő - természeti energiaforrások nincsenek itt.

Tájak	Terület 1000 km^2	Összlakosság 1000-ben	Népsürüség 1 km^2 -re	Mezőgazdasági lakosság 1000-ben	Agrárnépsürüség 1 km^2-re
Szászország	15	5.197	356	769	52.7
Szilézia	40	5.951	139	2.066	51.5
Csehország	52	7.109	130	1.711	32.8
Morvaország	14	3.565	133	1.018	73.8
Dunántul	43	3.128	73	1.939	45.1
Alföld	78	7.740	100	3.851	49.7
Erdély	57	2.876	50	2.009	35.2
Munténia	77	5.542	72	3.868	50.5
Moldova	42	2.434	58	1.784	42.8
Besszarábia	44	2.864	65	2.364	53.2
Észerbia	33	2.133	65	1.831	56.0
Észak-Bulgária	41	2.757	67	2.000	48.5
Dél-Bulgária	52	2.980	57	1.793	34.4

Az agrárnépességet mutató térkép jól tükrözi a lakosság igényességét,a civilizáció mértékét,a fogyasztóképességet. Azok a területek,ahol az agrárnépesség száma a legmagasabb,a leginkább hátramaradt,alacsony életszinvonalon álló,önmaguknak élő területek sokoldalu szükségletek nélkül.Áll ez a nyugatbalkáni tájakra éppugy, mint Besszarábia egy részére és a Pripjet-mocsarak vidékére.

AGRICULTURAL POPULATION.

MEZÖGAZDASÁGI NÉPESSÉG AZ ÖSSZLAKOSSÁG SZÁZALÉKÁBAN

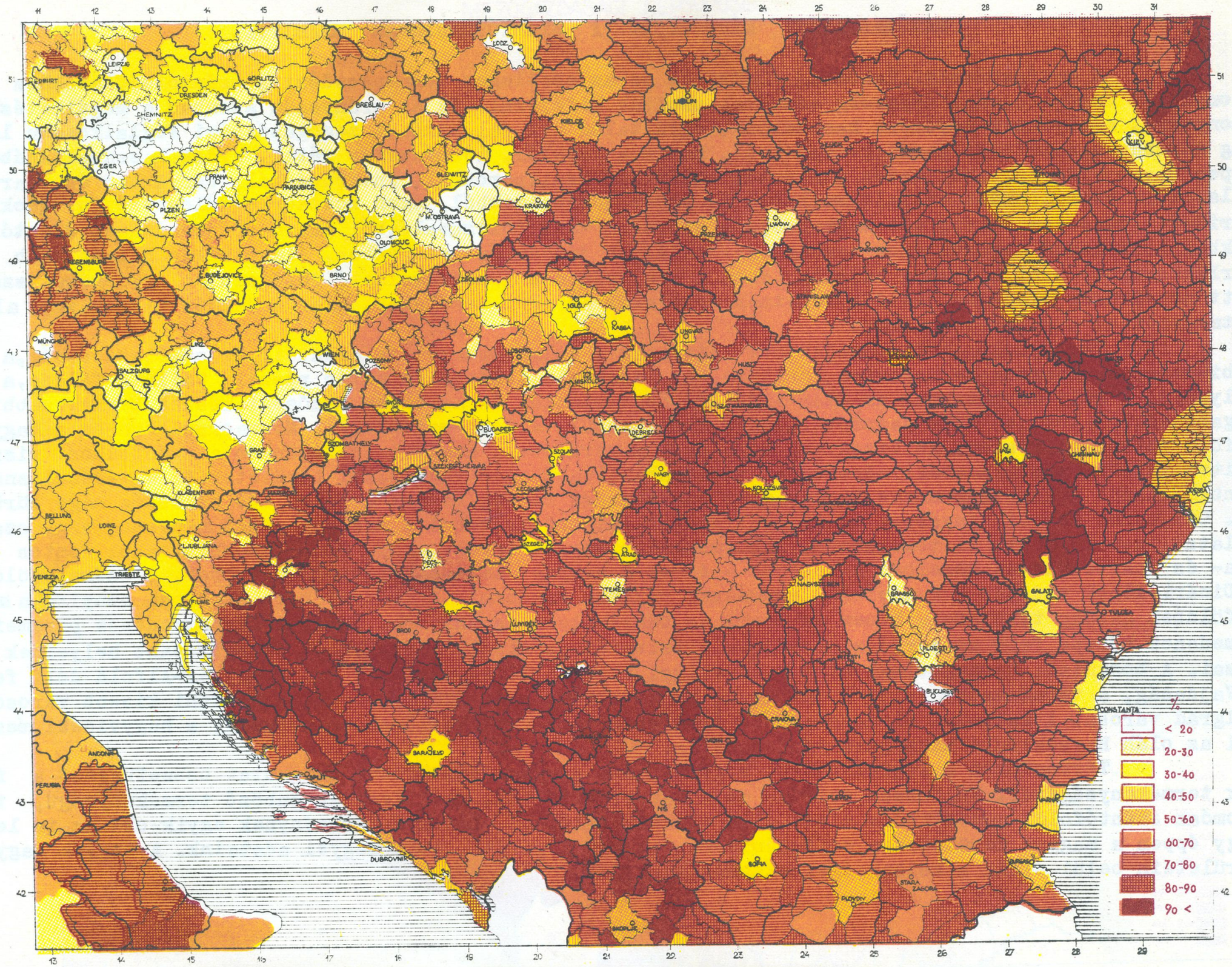

The numerals indicate the relation of the agricultural population to the total population.

MEZŐGAZDASÁGI NÉPSŰRŰSÉG A SZÁNTÓTERÜLETRE SZÁMITVA.

A mezőgazdasági lakosság sűrűségét és az esetleges tulnépesedést a szántóterületekhez viszonyitott mezőgazdasági népesség számával szokták kifejezni. Ez az arányszám azonban a megélhetési viszonyokra, amelyeknek mérésére használják, egyáltalán nem jellemző. A mezőgazdasági foglalkozásu lakosság nemcsak szántóföldi gazdálkodásból él, hanem a legelők, természetes rétek, erdők hasznositásából és éppen olyan vidéken, ahol kevés a szántó, különböző háziiparokból, fuvarozásból, bányákban és iparvállalatokban szezónonként vállalt munkából és egyéb jövedelmekből. Igen sokszor e különböző forrásokból meritett jövedelem felér, sőt meghaladja a szorosan vett földmüvelésből származó jövedelmet. Szántóföldekben szükölködő agrártájakon nem egyszer találunk jómódu és igényekben, életnivóban haladottabb agrárlakosságot, mint azokon a tájakon, ahol a sok szántó s a megmüvelhető földterület egységére számitott népsűrűség alacsony. Példák lehetnek erre akár az alpi területek, akár a dalmát partok, vagy a Kárpátmedencében a székely vidékek.

Térképünkön tulnépesedettnek látszanak a dalmát-partvidék szántói, Felső-Olaszország, a zágrábi-medence, Bosznia-Hercegovina területe, az Északkeleti-Kárpátok rutén részei, Galicia földje, a Székelyföld, a Déli-Kárpátoknak az Oláh-Alföldre néző oldalai és az orosz mezőségi részek. Legkevesebb mezőgazdasági lakos jut 1 ha szántóterületre Prága körül, a Cseh-medencében, Morvaországban és a Magyar-Alföld délkeleti részén. Az bizonyos, hogy azok a területek, amelyek térképünkön a szántókhoz viszonyitva tulsűrü mezőgazdasági népességet mutatnak, általában elvándorlási területek. Az elvándorlásnak azonban inkább a lakosság magas természetes szaporasága az oka és nem a jelenlévő népesség nagy sűrüsége. Ott, ahol közeli bányászat és iparvállalatok fel tudják venni a mezőgazdasági népesség nagy szaporulatát, nem fejlődik ki tömegesebb vándormozgalom messzi területekre. Onnan azonban, ahol fontos bánya- és iparterületek közelben nincsenek - és ez a helyzet az Északkeleti-Kárpátokban, a Székelyföldön, a Dinári-Alpok vidékén - a népfelesleg messzi tájakra vándorol. A felvevő területek nem annyira a szántóföldben gazdag területek, hanem az ipari és bányahelyek és városok. Ezért a Kárpátmedence peremeiről a medence közepe felé vándorló népességnek a felvevői az Alföld szélének és energikusabb helyeinek városai. A boszniai, hercegovinai és Morava-völgyi elvándorló népességnek nem a Magyar-Alföld déli fele, a Vajdaság, a természetes felvevő területe, hanem a bánya- és ipari helyek, a balkáni kisebb városok és Belgrád városa. A galiciai elvándorlók is általában városokba kerülnek és ugyanigy a hegyvidéki részekről az oláh Havasalföld sikságára vándorlók is.

Térképünkön a legfeltünőbb, hogy a mezőgazdasági népsűrűség nem mutat összefüggést a földek termékenységével. Különösen feltünő ez a magyar Alföldön, ahol igen különböző termékenységü, tulnyomóan szántóföldi gazdálkodás alatt álló tájakat találunk. Ennek a tüneménynek egyik oka az is lehet, hogy éppen a magyar területeken és Romániában nincsenek járási, csak megyei adataink. A megyék nagyobb területein belül pedig a különbségek elmosódnak.

THE DENSITY OF AGRICULTURAL POPULATION.

MEZŐGAZDASÁGI NÉPSŰRŰSÉG

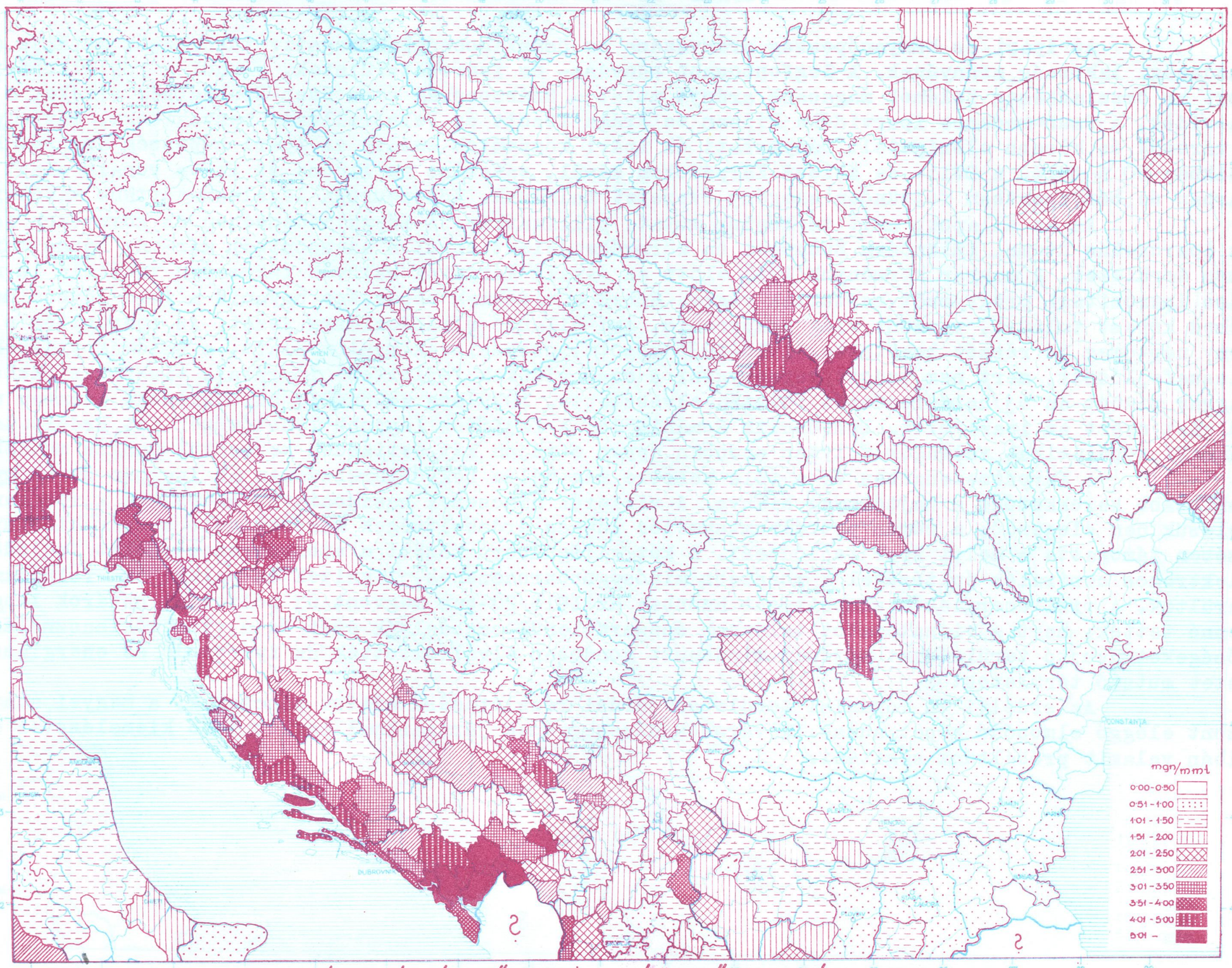

1 HEKTÁR SZÁNTÓTERŰLETRE JUTÓ MEZŐGAZDASÁGI LAKOS

The numerals indicate the amount of agricultural population per one hectar arable land.

.IPARI ÉS BÁNYANÉPESSÉG.

Az ipari és bányanépesség arányszáma az összlakosságban negativ tükörképét mutatja a mezőgazdasági lakosság arányának. A legfontosabb bányász- és iparos területek, - ahol a foglalkozási csoport az összlakosság felénél magasabb arányt mutat - Szászország és a Cseh-Érchegység vidéke, a Szudéta-vidék, a Cseh-medence iparvidéke Pilsen és Prága között és Felsőszilézia bányavidéke. Más helyen csak a városok és kisebb elszigetelt bányászati és ipari központok emelik az ipari népesség arányát kerületeikben 50 % fölé. A Déli- és Keleti Kárpátokon kivül, valamint az Alduna és Száva vonala alatt egy iparban és bányászatban feltünően szegény övezetet találunk. Középeurópa legelmaradottabb vidékei ezek.

Az az állapot, amit térképünk mutat, pillanatkép. A Kárpátmedencében és környékén is erős az iparosodás üteme. Különösen Budapest és környéke jelent ebből a szempontból már-már nyugateurópai tipusu területet. A magyar kormányok 1918 előtt az északi Kárpátok szlovák lakosságu vidékein is nagyszabásu iparositási programmot hajtottak végre. Ennek a vidéknek népessége ugyanis a föld jövedelmezősé - géhez képest tulsürü, viszont elég szapora is, ami állandó elvándorlásra vezet. Az iparositás e mozgékony néptömeg jó részét lekötötte. 1918-1938 között, csehszlovák uralom alatt, a szlovák vidékek ipara visszafejlődött, mert nem tudott versenyezni a cseh vidékek fejlettebb iparával, viszont a biztositott magyar piacot az uj határrendezés folytán elvesztette. 1939 óta az önálló Szlovákiában azonban ujra lendületet nyert az ipari élet. Iparosodik Románia is. A fejlődés legjobb lehetőségei itt Erdély területén vannak. A politikai válságok folytán azonban éppen e tájon két évtizeden keresztül pangás mutatkozott.

A Kárpátmedencében és a tőle keletre meg délre fekvő területeken az iparoso ásrak egyik legfontosabb kerékkötője a hajtóanyag hiánya. A vizierők nincsenek hasznositva, szénbánya kevés van s termelésük nem elegendő, a román petróleumtermelés idegen érdekeltségek kezében volt s csak kicsiny ré - szében támogatta a helyi ipar fejlődését. A két világháboru között a szénbányászat sokat fejlődött és elektromos centrálék épitésével a rosszabb minőségü barnaszenek, lignitek és palák is felhasználásra kerültek. A vizi energiák hasznositását azonban az 1918/20-ban megvont uj politikai határok lehetetlenlenné tették, mert a vizhálózatot teljesen ésszerütlenül szabdalták szét és a vizierőkihasználási lehetőségeket nyujtó területeket majdnem mindenütt gondosan elválasztották az iparosodó és energiaszükségletet mutató területektől.

Az erdélyi és romániai területen járási részletezésü adatok nincsenek, a megyei adatok viszont eléggé elmosódó képet adnak. A városok népességének járásaikkal együtt való kiemelésével ezen a hibán valamit próbáltunk segiteni.

INDUSTRIAL AND MINING POPULATION.

IPARI NÉPESSÉG

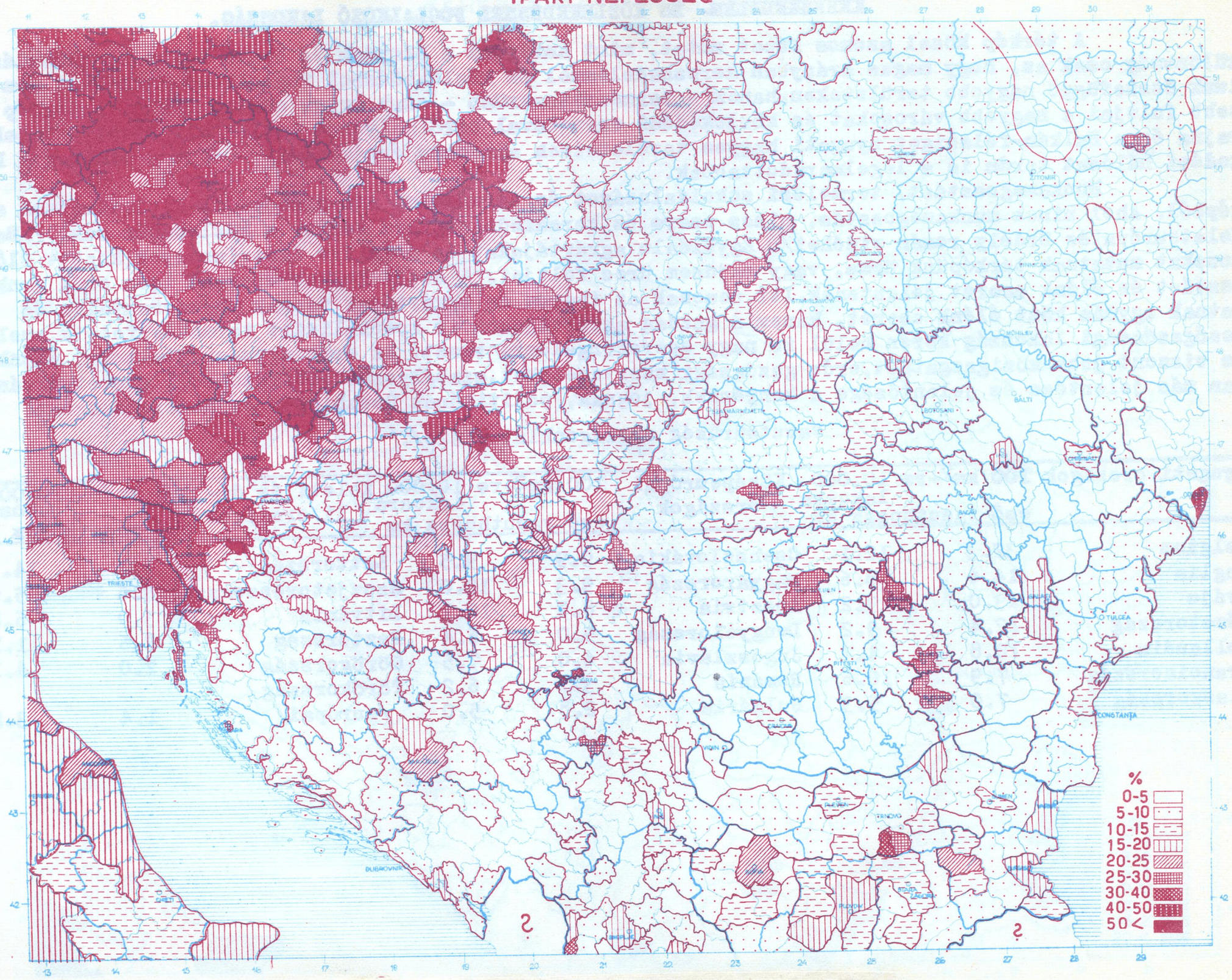

The numerals indicate the relation of the industrial and mining population to the total populatic

KERESKEDELEM- ÉS KÖZLEKEDÉSSEL FOGLALKOZÓ LAKOSSÁG.

A térkép közel azonos képet mutat, mint amilyent a bányász és ipari lakosság eloszlása. A különbség csak az, hogy magas arányban kereskedelemmel és közlekedéssel foglalkozó lakosokat nem találunk összefüggő nagyobb területeken,hanem - természetszerűen - csak egyes centrumokban. A térkép sötétebb foltjai a nagyobb városokat és közlekedési energiával biró helyeket emelik ki. Szembeszökőek Ukrajna és a Balkán-félsziget nyugati hegyes területeinek alacsony értékszámai, mert a vidékek a közlekedési hálózat terén is a legelmaradottabbak.

Munkamegosztást, termelési sokoldalusságot és társadalmi rétegződést is kiolvashatunk a térképből. Ahol nincs munkamegosztás, nincs csere és kereskedelem, nem fontos a közlekedés sem. / Balkán, Keleteurópa és Erdély román vidékei/. Egyoldalu agrártájakat és primitiv életviszonyok között élő lakosokat mutatnak térképünk üres, vagy majdnem üres foltjai. A sötét foltok viszont igen erős munkamegosztást és élénk cserét jelentenek.Itt nemcsak az iparos és agrártájak vannak egymásrautalva és folytatnak egymás köt élénk cserét, hanem a gazdag agrártájakon is specializált termelés folyik,amely a mezőgazdasági lakosság körén belül is nagy csereforgalomra vezet. Az erős egymásrautaltság, élénk csere viszont jobb közigazgatást,erős gazdasági szervezeteket,szabályozottabb közösségi életet kiván.Azért van más jelentése és jelentősége a kenyérnek, jognak, politikának Boszniában és Szászországban.

Vasutsűrüség országonkint /1928/.

Nyugati országok	100 km²-re eső vasuthossz km	10.000 lakosra	Középeurópai országok	100 km²-re eső vasuthossz km	10.000 lakosra	Keleti és déli országok	100 km²-re eső vasuthossz km	10.000 lakosra
Belgium	32.3	12.1	Csehszlovákia	9.9	9.5	Lettország	4.1	14.3
Anglia	14.4	8.6	Magyarország	9.3	10.0	Szovjetoroszország	3.6	5.0
Svájc	13.0	13.2	Ausztria	8.0	10.1	Litvánia	3.0	6.8
Németország	12.4	9.2	Lengyelország	5.0	6.4	Esztország	2.6	11.1
Hollandia	10.8	4.7	Jugoszlávia	4.0	7.5	Görögország	2.0	4.1
Franciaország	7.9	10.6	Románia	3.7	6.2	Törökország		
Olaszország	7.0	5.3	Bulgária	2.8	5.0	/európai/	1.4	3.2

POPULATION LIVING BY TRADE AND COMMUNICATION.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

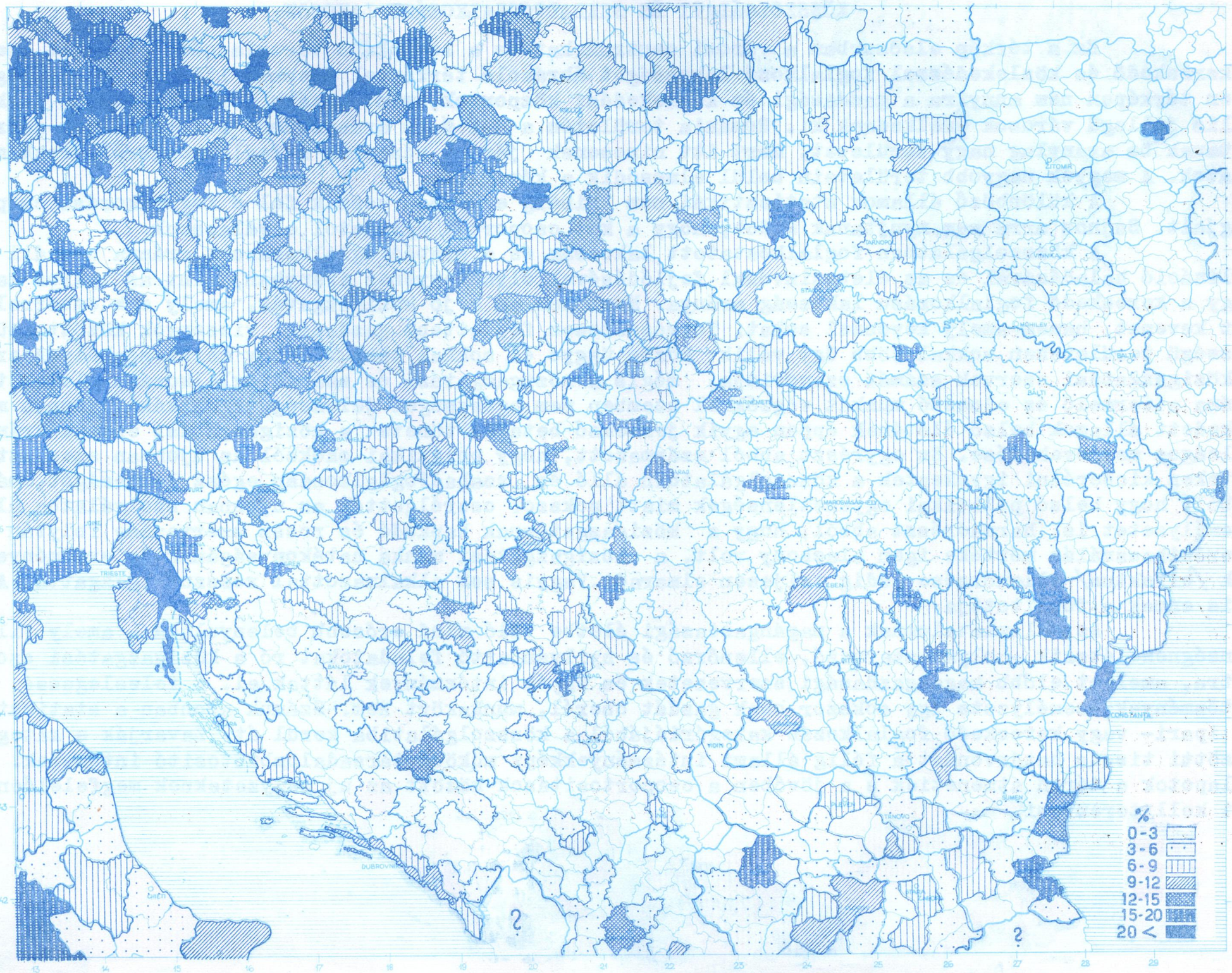

The numerals indicate their relation to the total population.

KÖZSZOLGÁLATI ÉS SZABADFOGLALKOZÁSU LAKOSOK.

Ez a térkép elsősorban a városi centrumokat és a leginkább városiasodott tájakat emeli ki. A kereskedő és közlekedéssel foglalkozó lakosságot ábrázoló térképpel szemben itt az a különbség,hogy ezen térképen nem annyira a gazdasági és közlekedési központok, mint inkább a közigazgatási és kulturális jellegü városok emelkednek ki. Románia területén a 3-6 %-os arányszámot mutató foltok azért boritanak be aránylag nagy területet, mert itt nincsenek járási adataink a foglalkozásról, csak megyei adatok. A megyék nagyobb területein belül elmosódik a kép.

A különböző államok statisztikái nem mindig egyezően veszik fel e foglalkozási csoportok tagjait. Sajnos arra sem nyujtanak módot, hogy a két csoportot egymástól elválasszuk.

A közszolgálatban foglalkoztatott lakosság és a szabadfoglalkozásuak aránya nem áll a civilizáció haladásával és az életszinvonal fejlődésével olyan egyenes arányban, mint az iparos lakosság vagy a kereskedő foglalkozásu lakosság aránya. Mert nem az a jó közigazgatás, amely sok emberrel igazgat keveset, hanem amely kevéssel sokat. Természetesen fejlettebb gazdasági viszonyok között, sürü népességü területeken sokkal több ügy válik közös üggyé és sokkal több viszony kerül szabályozásra,ami a közigazgatási szervek számát szaporitja, mégis a közigazgatási és szabadfoglalkozásu elemek tulnagy száma a termelő és elosztó munkát végzőkkel szemben nem egészséges jelenség. A balkáni ujonnan megnövekedett államok belső életének éppen egyik jellemző beteges tünete a közigazgatási elemek arányának tulságos megnövekedése. Ez egyrészt abból származott, hogy politikai okokból az ujonnan szerzett területeken kicserélni igyekeztek a közszolgálatban álló és szabadfoglalkozásu egész lakosságot, másrészt abból, hogy belső politikai egyenetlenségek miatt sokszor cserélgették az ujonnan szolgálatba állitott személyzetet is, harmadrészt abból, hogy a közigazgatásnak kapkodó és rossz szervezése folytán a munkaerőkihasználás mértéke igen alacsony volt, a közigazgatási munka hatékonyságának és eredményességének /effektus/ ellenőrzése pedig teljesen elmaradt.Vagyis sok alkalmazottal rosszul igazgattak.Az ideális ennek a forditottja.

Az államhatalomnak a magángazdasági életbe való mind erősebb belenyulása - amely világjelenségnek látszik - olyan szervező, ellenőrző és nyilvántartó feladatokat ró a közigazgatási szolgálatra, amelyet előbb magángazdasági szervezetek és egyéb intézmények láttak el. A feleslegessé váló intézmények személyzete igy sokszor csak gazdát cserél, munkakört nem. Számuk azonban a statisztikában az ipari- vagy kereskedő foglalkozás kategóriájából a közszolgálatiba kerül át. Zavarják e kategóriák közötti tiszta határvonást a félig állami intézményekként müködő társadalombiztositó intézetek. A mai állapotok e téren átmenetiek s a jövőben a csoportositások között az uj helyzeteknek megfelelően rendet kell teremteni.

PUBLIC SERVICE AND FREE PROFESSIONS.

KÖZSZOLGÁLAT, SZABADFOGLALKOZÁS

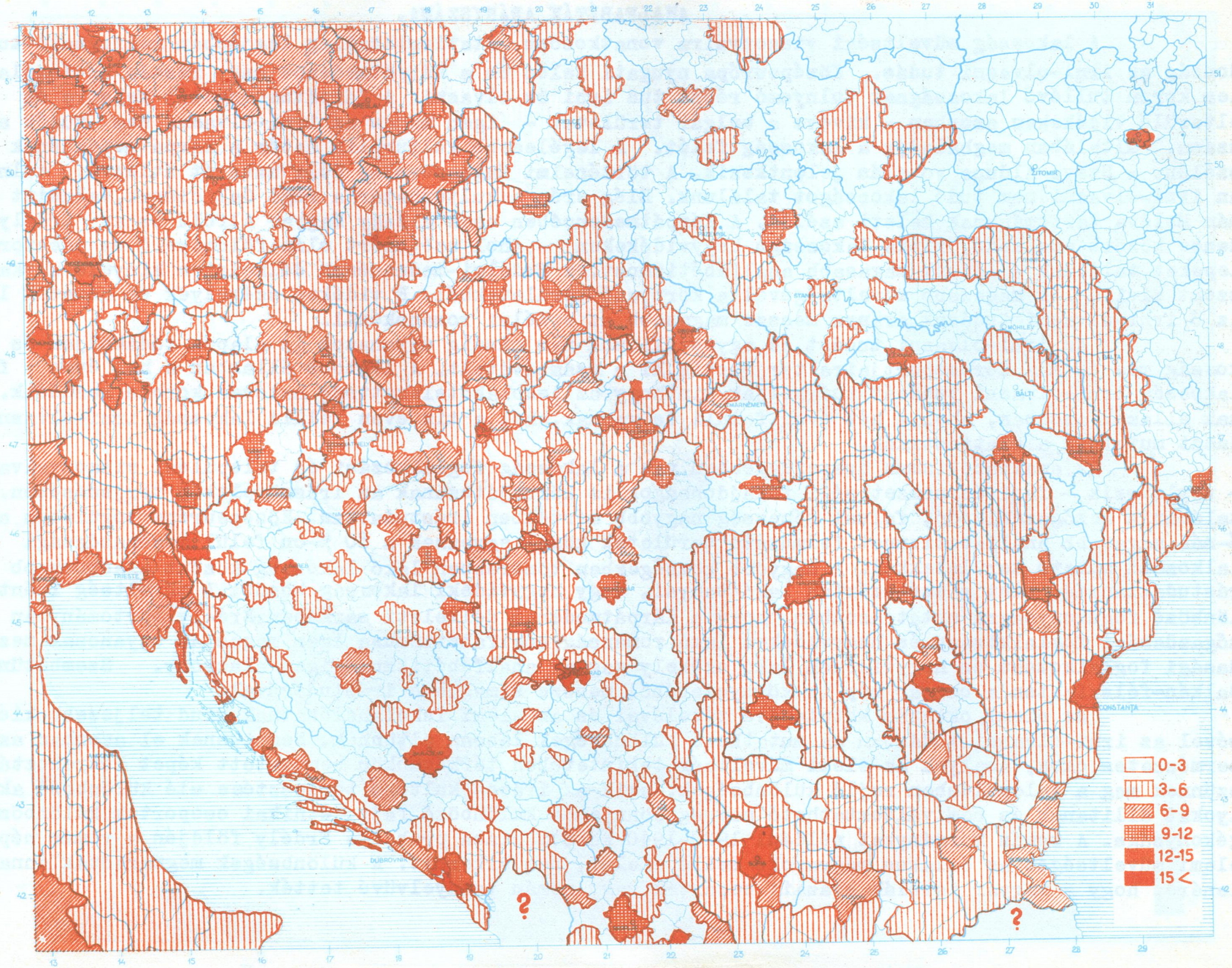

The numerals indicate their relation to the total population.

ANALFABÉTÁK ARÁNYSZÁMA.

A lakosság müveltségi viszonyaira vonatkozóan statisztikailag legjobban megfogható tulajdonság az irni-olvasni tudás. Középeurópa nyugati felén és a Kárpátmedence nagy részén az iskolaköteles koron tullévő lakosságnak tulnyomó része tud irni és olvasni. A Kárpátmedencétől keletre és délre elterülő vidékeken azonban - kivéve a bulgár területet - igen magas az irni-olvasni nem tudók arányszáma, általában meghaladja a lakosság felét. A legélesebb kulturális határ a Kárpátmedencének déli szélén, a Száva-Alduna vonalán jelentkezik. A történelmi Magyarország déli határát átlépve, tulnyomóan irni-olvasni nem tudó lakosságot találunk. Elég erős a kulturhatár a régi Galiciának,valamint a román Moldva tartománynak keleti szélén. A Kárpátmedencében csak a Nagy Magyar Alföld és az Erdélyi-medence között emelkedő, ritka lakosságu hegyvidékeken - ahol szétszórt oláh földmiveló és pásztor-telepeket találunk - látunk magasabb analfabétizmust.Az Erdélyi-medencének délkeletre kinyuló sarka viszont kiviláglik magasabb müveltségével a környező területekből. E vidéken székelyek és németek laknak. Az ő irni-olvasni tudásuk aránya messze magasabb az erdélyi románokénál.

Az irni-olvasni tudást az egyes államok nem mindig ugyanazon az alapon tudakolják és a lakosság más és más korcsoportjaira terjesztik ki a számbavételt. A legtöbb államban a hat éven felüli lakosság irni-olvasni tudását tudakolják,minthogy az iskolakötelezettség hatéves korban kezdődik. Vannak államok azonban, ahol a hét éven felüli és vannak,ahol a tiz éven felüli lakosság irni-olvasni tudását mutatják a statisztikák.

Az analfabétizmus összefüggésben van a lakosság foglalkozási és települési viszonyaival, de - ugylátszik - faji és nemzetiségi tulajdonságok is közrejátszanak az irásmüveltség terjedésében. Általában a mezőgazdálkodó, falusi népesség nagyobb mértékben irástudatlan. Középeurópa területén az 50 %-nál magasabb analfabetizmust felmutató területek közel egyeznek a 80 %-on felül mezőgazdasági foglalkozást mutató területekkel. A nagyobb községekben tömörebben lakó lakosság között alacsonyabb az irástudatlanság, mint a szétszórtan lakó tanyai, vagy hegyvidéki lakosság között.A müveltség iránti különböző fogékonyságra mutat azonban, hogy a Kárpátmedence délkeleti sarkában,Erdély tartományban a mezőgazdasági foglalkozásu és hegyvidéken lakó románság analfabétizmusa igen magas,az ugyancsak mezőgazdasági foglalkozásu és hegyvidéken lakó székely magyar analfabétizmusa igen alacsony. Szembetünik a Balkán-félszigeten a bulgár nép is környezetéből messze kimagasló irástudásával.

Az elemi oktatás kötelezővé tételével és az elemi iskolahálózatnak mind teljesebb kiépitésével az irni-olvasni tudásban ma mutatkozó különbségek lassan eltünnek. Nem tünnek el azonban azok a természetes okok, amelyek az elemi müveltség tekintetében térképünkön bemutatott képet létrehozták.Nem szünnek meg a településben rejlő különbségek, amik az irásos kultura terjesztése elé különböző akadályokat állitanak és nem változtatható meg egykönnyen a különböző faji, etnikai csoportok különböző fogékonysága. A román kormányzat például 1920-1940 között hiába próbálta Erdély földjén a román népesség elemi müveltségét az őslakos magyaroké mellé emelni, nem sikerült. A különbségek megmaradtak annak ellenére, hogy a magyar iskolák százait bezárták vagy román tannyelvüvé tették.

ANALPHABETES.

(1930.)

ANALFABÉTÁK

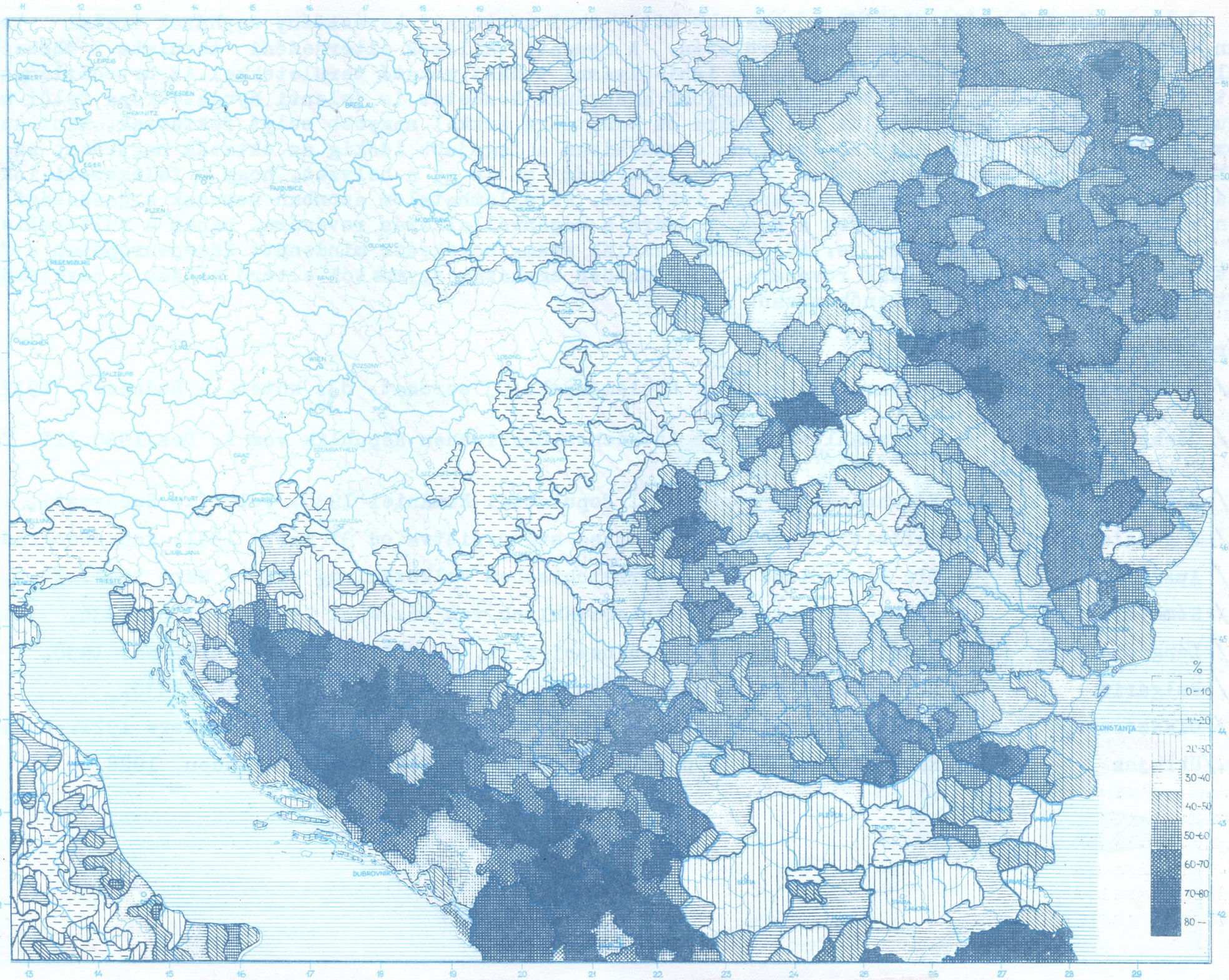

The numerals indicate the relation of the analphabetes to the population over 6—10 years of age.

Az irástudás általában magasabb ott, ahol a nyugati keresztény egyházak uralmi területe van és alacsonyabb az ortodoxizmus területén. A nyugati vallások elterjedési területe / többségi terület/ majdnem teljesen összevág a magas irni-olvasni tudást mutató területekkel.Az ortodoxizmus nyugati határa viszont az analfabétizmus nagyobb arányának kezdetét is jelenti Nyugateurópa felől nézve.A nyugati egyházak ugyanis iskolák állitására és tanitásra sokkal nagyobb sulyt fektettek, mint az ortodox egyház. Tudni kell, hogy Középeurópa országaiban a legujabb időkig az oktatás nagyrészt az egyházak kezében volt. Egyes országokban /Pl. Magyarország/ ma is az a helyzet, hogy a felekezeti iskolák száma magasabb, mint az állami és községi iskoláké. Az államhatalom azonban nemcsak a gazdasági élet - ben követel mind nagyobb szerepet a maga számára a magánvállalkozás rovására, hanem a kulturális élet és a nevelés irányitása terén is. Az állami iskolák száma növekedik mindenütt Középeurópában a felekezeti és magánalapitásu iskolák rovására. A különböző egyházak egymástól eltérő hatása a nevelésügy és oktatásügy terén tehát csökkenőben van.

Források:

1./ Csonkamagyarország: Magyar Statisztikai Közlemények. Uj sorozat. 83. kötet. - Budapest, 1932.

2./ Csehszlovákia : Volkszählung in der Tschechoslowakischen Republik vom 1. Dez.1930.III. Teil. - Prag, 1937.

3./ Románia : Recensământul General al Populaţiei României 1930. Vol.IV.- Bucureşti, 1939.

4./ Jugoszlávia : Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31 marta 1931. god.-Beograd,1938.

5./ Ausztria : Die Ergebnisse der österreichischen Volkszählung vom 22 März 1934.-Wien, 1935.

6./ Németország : Volks- Berufs- und Betriebszählung vom 16. Juni 1933.-Berlin, 1936.

7./ Lengyelország : Drugi powszechny spis ludności z dn. 9. XII. 1931. r. Warszawa, 1938.

8./ Bulgária : Recensement de la population au 31. décembre 1934. Sofia, 1938.

9./ Olaszország : Censimento della popolazione de Regno d'Italia al 1° dicembre 1921.-Roma,1926.

10./Ukrajna : Recensement de la population de l'U.R.S.S. 1926. - Moscou, 1928.

WESTERN CHRISTIANITY AND ANALPHABETISM.

NYUGATI KERESZTÉNYSÉG ÉS ANALFABETIZMUS

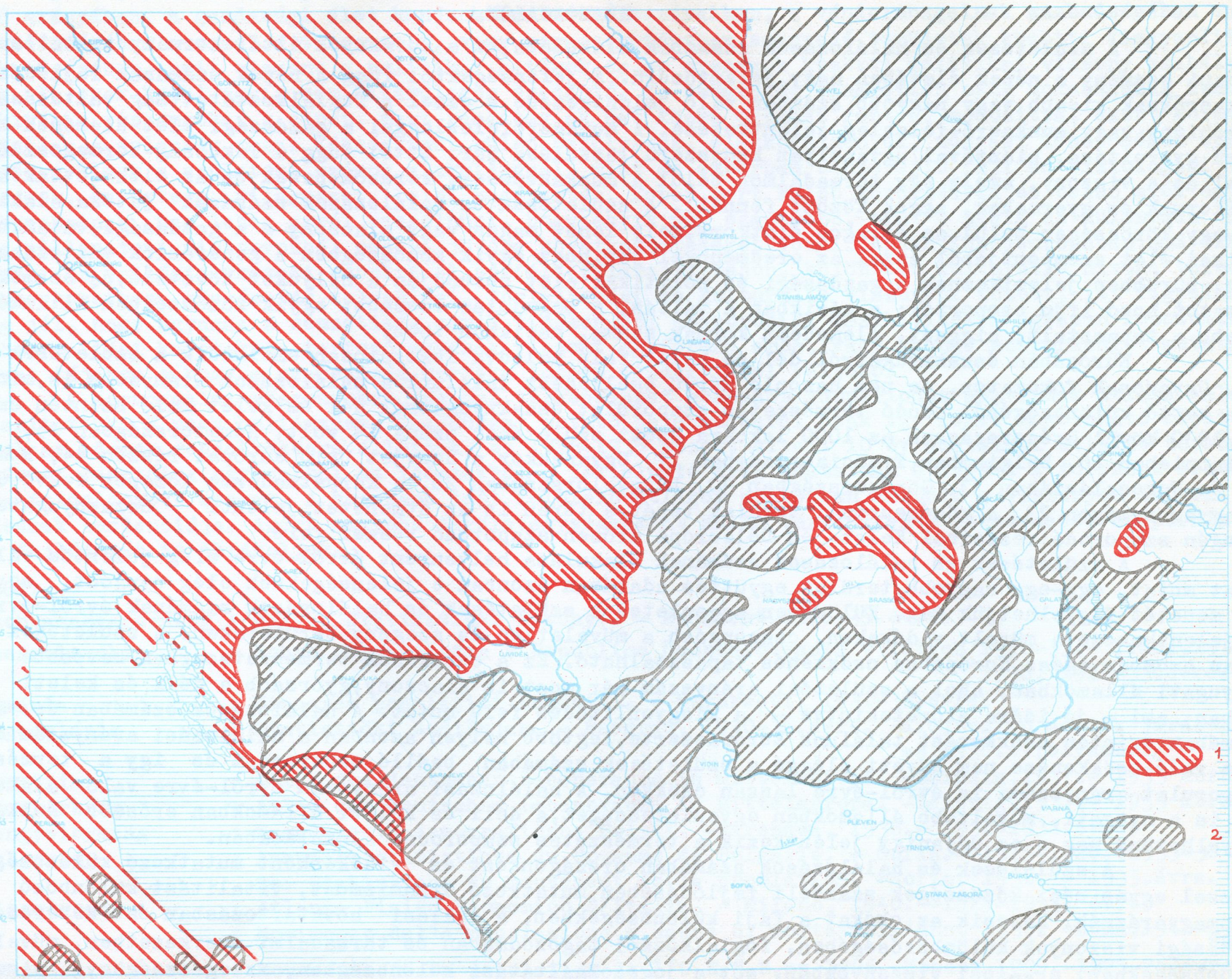

1. = ROM. KAT. ILLETVE PROTESTÁNS TÖBBSÉGŰ TERÜLET.

2. ANALFABETIZMUS 40 %-ON FELÜL

1. Territories with Roman Catholic and Protestant inhabitants in majority. — 2. Territories with analphabetes above 40 per cent.